

Małgorzata Gotowska

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

POZIOM ŻYCIA W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

STANDARD OF LIVING IN MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION

Słowa kluczowe: poziom życia, kraje Unii Europejskiej, HDI – wskaźnik rozwoju społecznego

Key words: standard of living, member states of European Union, Human Development Index

Synopsis. Badano poziom życia mieszkańców krajów członkowskich Unii Europejskiej. Oceny poziomu życia dokonano na podstawie międzynarodowego wskaźnika poziomu życia. Jest to wskaźnik rozwoju społecznego – HDI, obliczany przez ONZ UNDP dla wszystkich krajów świata. Zebrane dane wskazują, że kraje członkowskie UE według HDI zaliczane są do krajów wysoko rozwiniętych, co świadczy o wyższym poziomie życia ludzi. Pomiedzy krajami występują jednak różnice w poziomie wskaźnika rozwoju społecznego. Najwyższy wskaźnik odnotowano w Irlandii, Holandii i Szwecji, a najniższy w Rumunii, Bułgarii i na Łotwie oraz Litwie.

Wstęp

W 2004 roku Polska przystąpiła do Unii Europejskiej wraz z innymi krajami kandydującymi. Procesy integracyjne miały ogromny wpływ na kształtowanie obecnego oblicza Europy, zwłaszcza na mechanizmy związane z rozwojem gospodarczym i społecznym tych krajów. W związku z tym kraje członkowskie Unii Europejskiej stanowią interesujący przedmiot badawczy i z tego powodu zostały wybrane jako obiekty badań. Natomiast jako problem badawczy wybrano poziom życia mieszkańców poszczególnych krajów członkowskich, gdyż poprawa i wyrównywanie warunków życia ludności to główny cel UE. Ponadto, ocena poziomu życia w krajach UE podyktowana jest zachodzącymi zmianami o charakterze gospodarczym, społecznym, jak i mentalnym. Pojawiające się nowe zjawiska w sferze konsumpcji wskazują na potrzebę prowadzenia systematycznych badań w tym zakresie. W związku z tym celem głównym badań było określenie i porównanie poziomu życia mieszkańców Unii Europejskiej na podstawie międzynarodowych wskaźników poziomu życia.

Poziom życia to kategoria wieloaspektowa i różnie definiowana przez różnych autorów. Obecnie poziom życia wzbudza duże zainteresowanie, a jednocześnie wiele kontrowersji. Jest to spowodowane tym, że poziom życia ma charakter interdyscyplinarny. Obejmuje problemy ekonomiczne, społeczne i socjologiczne, co powoduje, że nadal w literaturze krajowej i zagranicznej spotyka się wiele prób zdefiniowania poziomu życia. Grupowania typów definicji poziomu życia dokonał Hronský [1978]. W typach definicji uwzględnił poziom życia jako:

- poziom (stan) spożycia dóbr i usług oraz warunki pracy i warunki życia w czasie wolnym,
- stopień zaspokojenia potrzeb,
- warunki egzystencji człowieka,
- utożsamiany z dobrobytem ekonomicznym,
- czynnik reprodukcji siły roboczej.

W Polsce pierwszą definicję poziomu życia zaproponował Luszniwicz [1982], który określił poziom życia jako stopień zaspokojenia materialnych i kulturalnych potrzeb gospodarstw domowych realizowany przez strumienie towarów i usług odpłatnych oraz przez strumienie funduszy konsumpcji zbiorowej. Ta definicja została oparta na definicji Komisji Ekspertów ONZ i dostosowana do warunków Polski. Bywalec [1991] zdefiniował poziom życia jako stopień zaspokojenia potrzeb ludzkich wynikający z konsumpcji dóbr materialnych i usług. Autor pisze, że zgodnie z takim sformulowaniem, poziom życia nie ma charakteru żadnego konkretnego aktu ani procesu społecznego, a tym bardziej zasobu dóbr. Jest on kategorią abstrakcyjną, a konkretniej, miarą relacji pomiędzy potrzebami człowieka, a użytymi do ich zaspokojenia dobrami. Podkreśla, że nie chodzi tu o zaspokojenie potrzeb ludzkich w ogóle, lecz tylko tych potrzeb, które są zaspokajane przez

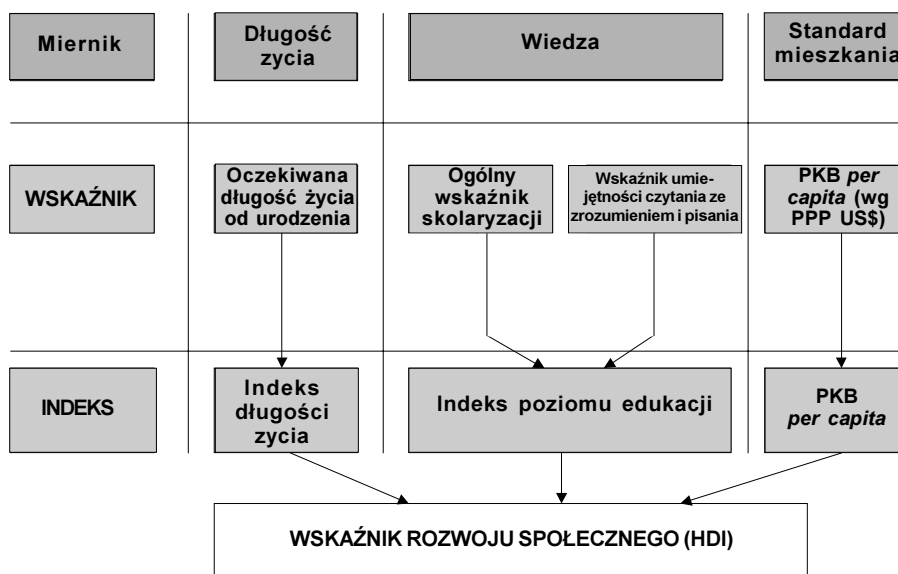
konsumpcję dóbr materialnych i usług. Rok później Bywalec wraz z Wydymusem oraz w 2002 roku Bywalec i Rudnicki określili poziom życia jako stopień zaspokojenia potrzeb ludności wynikający z konsumpcji wytworzonych przez człowieka dóbr materialnych i usług oraz wykorzystania walorów środowiska naturalnego i społecznego. Autorzy tej definicji poziomu życia uwzględnili nie tylko zaspokojenie takich potrzeb, jak: potrzeby żywieniowe, mieszkaniowe, bezpieczeństwa (publicznego i socjalnego), komunikacyjne, zdrowotne, edukacyjne, kulturalne, ale uwzględnili także potrzeby związane ze środowiskiem przyrodniczym i społecznym [Bywalec, Rudnicki 2002, Bywalec, Wydymus 1992], co zaproponował również Kędzior w 1997 r. Ta właśnie definicja jest obecnie najczęściej przytaczaną definicją tej kategorii.

Źródło i metodyka badań

Źródłem danych statystycznych były Raporty UNDP z lat 1980, 1990, 2000 i 2006 roku dotyczące międzynarodowych wskaźników poziomu życia i ubóstwa na całym świecie. W opracowaniu zastosowano wskaźnik rozwoju społecznego – HDI – Human Development Index, który został uznany za międzynarodowy wskaźnik poziomu życia. Obok tego wskaźnika jako wskaźniki poziomu życia wymienia się również PKB *per capita* oraz przeciętne trwanie życia ludzkiego.

Przeciętne dalsze trwanie życia ludzkiego informuje o średniej liczbie lat, jaka pozostaje do przeżycia osobie znajdującej się w określonym wieku. Zmiana tego wskaźnika warunkuje wiele czynników środowiskowych, jak i społeczno-ekonomicznych [Dziubińska-Michalewicz 2002].

Wielkość PKB¹ w przeliczeniu na 1 mieszkańca, to tradycyjnie stosowany miernik charakteryzujący rozwój społeczno-gospodarczy i poziom życia ludności. Przyjmuje się, że wysoki poziom tego wskaźnika i szybki jego wzrost świadczą o wyższej konkurencyjności gospodarki względem innych krajów. Miara ta daje dobry obraz względnej pozycji poszczególnych krajów na gospodarczej mapie świata. W praktyce miernik PKB jest przydatny w porównaniach międzynarodowych i może służyć do porządkowania krajów według osiągniętego poziomu rozwoju gospodarczego oraz ogólnego poziomu życia. Wskaźnik Rozwoju Społecznego (HDI) został wprowadzony dla celów porównań międzynarodowych. Jest on syntetycznym miernikiem, który przy wykorzystaniu jednolitej metodologii, rekomendowanej przez UNDP, opisuje efekty w zakresie rozwoju społecznego poszczególnych krajów (rys. 1). Wskaźnik HDI określa poziom społecznego rozwoju danego kraju

Rysunek 1. Elementy składowe Wskaźnika Rozwoju Społecznego – HDI

Źródło: opracowanie własne na podstawie Report Human Development Index 2007/2008.

¹ PKB – to miara produkcji wytworzonej przez czynniki wytwórcze, zlokalizowane na terytorium danego kraju bez względu na to, kto jest ich właścicielem.

w relacji do innych. Jest miarą wykorzystywaną jako kryterium przy hierarchizacji krajów według poziomu ogólnego ich rozwoju. Przez porównanie wartości tego wskaźnika pomiędzy różnymi krajami można określić dystans, jaki dzieli pod względem poziomu rozwoju cywilizacyjnego kraje najuboższe od najbogatszych, czy rozwijające się od rozwiniętych. Wskaźnik HDI może przyjmować wartości od 0 do 1. Jeżeli wskaźnik rozwoju społecznego przyjmuje wartości:

- 0,000-0,500 – to kraj jest słabo rozwinięty,
- 0,501-0,800 – to kraj jest średnio rozwinięty,
- 0,801-1,000 – to kraj jest wysoko rozwinięty.

W związku z tym, że dwa pierwsze wymienione wskaźniki są uwzględniane przy obliczaniu HDI poziom życia krajów UE przedstawiono wyłącznie na podstawie jednego wskaźnika – HDI. Zebrane dane poddano obróbce statystycznej, obliczając średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe i współczynnik zmienności.

Wyniki badań

Wskaźniki rozwoju społecznego zestawiono w formie tabelarycznej dla wszystkich krajów członkowskich UE w 4 latach badań. W pierwszym roku, czyli w 1980 HDI było podawane dla 15 krajów UE. Średnia dla tych krajów wyniosła 0,854, co oznacza, że większość z tych krajów już wtedy była zaliczana do krajów wysoko rozwiniętych. Jedynie Portugalia była zaliczana do krajów średnio rozwiniętych. W 1990 roku wskaźnik ten był obliczany dla większości krajów należących obecnie do Unii Europejskiej. Jedynie Rumunia miała wskaźnik wynoszący 0,780, co oznacza, że była zaliczana do krajów średnio rozwiniętych. W kolejnym roku badań (2000) wskaźnik ten obliczany był dla wszystkich obecnych krajów członkowskich. Wszystkie kraje zaliczono do krajów wysoko rozwiniętych, z wyjątkiem Rumuni, dla której HDI wynosił 0,782. Najwyższe wskaźniki rozwoju społecznego odnotowano w Szwecji (0,952), Holandii (0,949) i Belgii (0,943). Wśród krajów wysoko rozwiniętych najniższy wskaźnik HDI był w Bułgarii (0,802), Łotwie (0,817) i Litwie (0,830). W 2002 roku HDI dla Polski wynosiło 0,852, co oznacza, że wśród krajów, które wspólnie z Polską przystąpiły do UE w 2004 roku i miały HDI wyższe niż Polska były: Malta, Czechy, Cypr i Słowenia. W 2006 roku wskaźnik rozwoju społecznego dla wszystkich krajów członkowskich był wyższy niż w 2000 roku. Wszystkie kraje, łącznie z Rumunią zostały zaliczone do krajów wysoko rozwiniętych pod względem tego wskaźnika. Najwyższy wskaźnik odnotowano w Irlandii, Holandii i Szwecji, a najniższy w Rumunii, Bułgarii i na Łotwie oraz Litwie. Dla poszczególnych lat analizy obliczono podstawowe statystyki: średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe i współczynnik zmienności. W 1980 roku średnia dla HDI dla wybranych krajów UE wyniosła 0,854 i z roku na rok była wyższa. Największy przyrost nastąpił pomiędzy 2000 a 2006 rokiem i wynosił 0,025. Obliczono również współczynniki zmienności dla każdego roku analizy, w celu określenia poziomu zmienności pomiędzy kra-

Tabela 1. Wskaźnik rozwoju społecznego – HDI dla krajów Unii Europejskiej

Kraj	Wskaźnik HDI w latach			
	1980	1990	2000	2006
Austria	0,864	0,898	0,940	0,951
Belgia	0,869	0,902	0,943	0,948
Bułgaria	-		0,802	0,834
Cypr	-	0,856	0,898	0,912
Czechy	-	0,845	0,867	0,897
Dania	0,881	0,898	0,936	0,952
Estonia	-	0,817	0,833	0,871
Finlandia	0,864	0,903	0,938	0,954
Francja	0,875	0,908	0,940	0,955
Grecja	0,851	0,878	0,905	0,947
Hiszpania	0,852	0,893	0,929	0,949
Holandia	0,887	0,916	0,949	0,958
Irlandia	0,837	0,877	0,934	0,960
Litwa	-	0,826	0,830	0,869
Łotwa	-	0,805	0,817	0,863
Luksemburg				0,956
Malta	-	0,834	0,872	0,894
Niemcy	0,866	0,892	0,931	0,940
Polska	-	0,805	0,852	0,875
Portugalia	0,764	0,829	0,879	0,900
Rumunia	-	0,780	0,782	0,825
Słowacja	-		0,839	0,872
Słowenia	-	0,852	0,893	0,923
Szwecja	0,882	0,904	0,952	0,958
Węgry	0,801	0,811	0,843	0,877
Wielka Brytania	0,858	0,888	0,929	0,942
Włochy	0,855	0,886	0,925	0,945

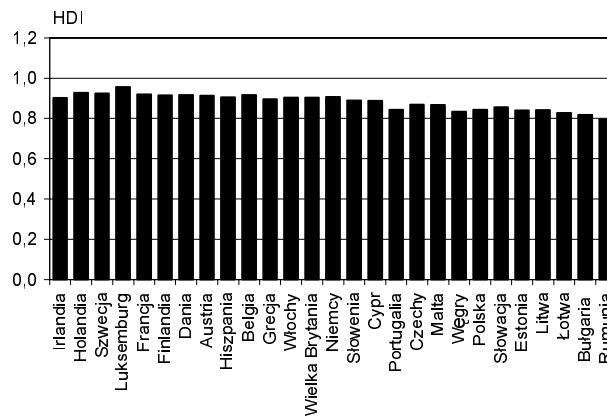
Źródło: opracowanie własne na podstawie Human development indices, UNDP, 2008 r.

Tabela 2. Podstawowe statystyki dotyczące HDI dla krajów Unii Europejskiej

Podstawowe statystyki	Lata			
	1980	1990	2000	2006
Średnia arytmetyczna	0,854	0,863	0,891	0,916
Odchylenie standardowe	0,033	0,040	0,052	0,042
Współczynnik zmienności	3,800	4,700	5,800	4,600

Źródło: opracowanie własne na podstawie Human development ... 2008.

W opracowaniu obliczono również średnie arytmetyczne dla czterech lat badań dla poszczególnych krajów UE. Najwyższą wartość średniej arytmetycznej odnotowano w Holandii (0,928), Szwecji (0,924) i Francji (0,920), a najniższą w Rumunii (0,796), Bułgarii (0,818) i na Łotwie (0,828). Dla Polski średnia ta wyniosła 0,844 i była niższa od średniej dla całej UE o 0,28. Wśród krajów, które wraz z Polską przystąpiły do struktur UE najwyższą średnią HDI osiągnięto na Słowenii i Cyprze (0,889) i była ona nawet wyższa niż dla niektórych starych krajów UE, jak na przykład w Portugalii, gdzie średnia z 4 lat dla wskaźnika rozwoju społecznego wynosiła 0,843, czyli prawie taka sama jak dla Polski. Średnie arytmetyczne dla 4 lat badań w krajach Unii Europejskiej przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2. Średnie arytmetyczne dla HDI w 4 latach badań w krajach Unii Europejskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Human development indices, UNDP, 2008 r.

Podsumowanie

W dniu 1 maja 2004 roku Polska stała się krajem członkowskim Unii Europejskiej. Droga Polski do Unii Europejskiej rozpoczęła się w 1989 roku, kiedy to podpisano układ gospodarczy między Wspólnotą Europejską a Polską. Negocjacje członkowskie zakończono w grudniu 2002 r. na szczycie w Kopenhadze. W procesach dostosowawczych i integracyjnych Polski z krajami UE ważne znaczenie miała sfera polityki społecznej, w tym zagadnienia dotyczące poziomu życia ludności. Wyrównywanie różnic pomiędzy krajami członkowskimi pod względem poziomu życia stało się jednym z głównych celów integracji krajów członkowskich.

Unia Europejska musi jednak stwierdzić i dać odpowiedź, które z krajów członkowskich potrzebują pomocy ze strony UE, aby wyrównać szanse tych krajów w stosunku do krajów najbogatszych. W celu określenia poziomu życia w porównaniach międzynarodowych stosuje się kilka wskaźników. Między innymi są to: PKB *per capita* czy przeciętna długość życia ludzkiego. Jednak wskaźnikiem, który w swojej metodologii zawiera te dwa wskaźniki jest HDI, czyli wskaźnik rozwoju społecznego, który pozwala podzielić kraje na wysoko rozwinięte i słabo rozwinięte. Dzięki temu podziałowi można zauważyć nierówności w poziomie życia mieszkańców tych krajów. Nierówności te związane są z rozwojem gospodarczym, a także z edukacją i standardem mieszkania, czyli z zaspokajaniem podstawowych potrzeb ludzi. Według zebranych danych najwyższą wartość średniej arytmetycznej z 4 lat badań odnotowano w Holandii (0,928), Szwecji (0,924) i Francji (0,920), a najniższą w Rumunii (0,796), Bułgarii (0,818) i na Łotwie (0,828). Oznacza to, że 3 ostatnie wymienione kraje członkowskie mają niższy poziom życia od pozostałych członków UE. Są to więc kraje, w których UE powinna wyrównać szanse na lepsze życie w stosunku do pozostałych mieszkańców Wspólnoty. Jednak w 2006 roku wszystkie kraje członkowskie UE zaliczono do krajów wysoko

jami członkowskimi na podstawie wskaźnika rozwoju społecznego. We wszystkich latach analizy współczynniki zmienności kształtowały się średnio na poziomie 4,6%, co oznacza, że nie przekraczały wartości krytycznej wynoszącej 10%. Wynika z tego, że wśród badanych krajów występuje mała zmienność pod względem wskaźnika rozwoju społecznego.

rozwinętych, ale różnice pomiędzy nimi w wartościach osiągniętych wskaźników HDI były znaczące.

Literatura

- Bywalec C.** 1991: Wzrost gospodarczy a poziom życia społeczeństwa polskiego. Instytut Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji, Warszawa.
- Bywalec C., Rudnicki L.** 2002: Konsumpcja. PWE, 32.
- Bywalec C., Wydymus S.** 1992: Poziom życia ludności Polski w porównaniu z Krajami Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. *Ekonomista*, 5-6.
- Dziubińska-Michalewicz M.** 2002: Polska na tle innych krajów – wybrane wskaźniki demograficzne. Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych. Informacja, nr 889, Warszawa, 1.
- Hronský F.** 1978: Teoria životnej úrovne a jej uplatňovanie v procese budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti. Bratislava, przytoczone za: Bywalec C. 1991: Wzrost gospodarczy a poziom życia społeczeństwa polskiego. Instytut Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji, Warszawa, 23.
- Luszniewicz A.** 1982: Statystyka społeczna. Podstawowe problemy i metody. PWE, Warszawa.

Summary

The paper aims to assess the standard of living in the member states of the European Union using the Human Development Index. It argues that the EU member states are among countries of high development, providing inhabitants high standard of living. The highest test index was calculated for Ireland, the Netherlands and Sweden, while the lowest for Romania, Bulgaria, Latvia and Lithuania.

Adres do korespondencji:

dr inż. Małgorzata Gotowska
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy
Katedra Ekonomiki, Organizacji i Zarządzania
ul. Kaliskiego 7
85-789 Bydgoszcz
tel. 607 789 831 lub (0 52) 340 80 13
e-mail: msrubkowska@utp.edu.pl